

Rob Leopold

Bewustwording kan een vorm van kristallisatie zijn. Je wordt geraakt door iets als een organisch thema, en gaat dat dan herkennen in de dingen om je heen.

Heb je eenmaal zo'n soort draad te pakken, dan begin je hem langzaam verder af te rollen, en toetst al wat je tegenkomt aan wat je in je handen hebt. Als je geluk hebt heb je een ware draad van Ariadne in de vingers - hoe dun die ook aanvankelijk mag lijken. Wat je van binnen voelt blijkt met de wereld buiten overeen te stemmen. Je bent klaarlijk in dialoog, het is een wezenlijke draad. Aan de hand daarvan vind je dan een weg door het omgevend labyrint. Met allengs meer vertrouwen. Uiteindelijk zal die weg naar de bevrijding leiden.

Maar ook al blijf je altijd onderweg, het spoor dat je blijft volgen wordt steeds meer eigen. Het spoor is authentiek, steeds weer getoetst. Dat zal je bij het voortgaan laden met vertrouwen. Je voelt dat, ondanks alles, het blijkbaar zinvol is het simpelweg te blijven volgen. Al lijkt het soms of het je eigen spoor maar is.

Misschien tot haar verbazing brengt een spin uit eigen buik een draad tevoorschijn, werpt zich daaraan de ruimte in en begint vervolgens een heel web te spinnen. Elk web is individueel, eenmalig, kwetsbaar. Maar tegelijk beantwoordt het aan ingeboren wetten. Er is een kern van waaruit het web ontspringt en alles leidt daar ook weer naar terug. Heel simpel. Maar ook ijzersterk. En ook rondom herken je steeds weer dat principe.

Marianne en Willy herkenden niet alleen elkaar op het eerste gezicht, ze herkenden in elkaar ook een gelijkgestemde behoefte. Vanuit een verschillende achtergrond zochten ze naar een soort inspiratie waar hun studie niet volledig in voorzag. Marianne had bio-

logie gestudeerd, Willy sociale pedagogie. Maar met de *distantie* van de wetenschap was de zaak voor hun niet klaar. Naast de exclusieve en objectiverende benadering is er de inclusieve, empatische; naast de theoretische distantie is er de concrete praktijk. Er is een benadering van buitenaf en een van binnenuit. Met de *verbinding*, met de integratie van die twee benaderingen hielden tot hun verbazing maar weinig zich daadwerkelijk bezig.

Voor Marianne leek de natuur nog heel wat meer in te houden dan wat er aan de universiteit van werd benadrukt. Ook Willy merkte dat het sociale samenspel zoals hij dat ervoer iets was dat grotendeels ontsnapte aan de categorieën van de officiële pedagogie. Voor beiden was naast theorievorming de *directe* benadering vooral ook van betekenis, d.w.z. de ervaring binnen de natuur en tussen de mensen zelf.

Niet alleen in landschappen 'buiten' spelen zich natuurlijke processen af, ook binnen mensen en tussen mensen is dat het geval. En het was met name die integrale, inclusieve 'natuurlijkheid' die ze bezig hield. Waar mensen in contact kwamen met de natuur rondom en in zichzelf bleek daar niet zelden een bevrijdende en weldadige werking vanuit te gaan. Dat besef werd steeds weer bevestigd in de tijd dat ze beiden werkzaam waren bij de opbouw van de heemtuin in Muntendam. Planten en dieren een mogelijkheid te geven tot vrije en natuurlijke ontplooiing was daarbij even essentieel als dat bij mensen te zien gebeuren. De ontwikkeling van zo'n project is een proces van jaren, waarbij steeds meer naar voren blijkt te komen. Door hun praktische inzet kregen ze daar allengs meer inzicht in, en raakten ze ook door de psychologische en sociale mogelijkheden van het heemtuinwerk steeds meer geboeid en geïnspireerd. Veel van wat ze

Rob Leopold schreef onderstaande tekst ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van Stichting Oase. Ondanks aarzelingen, die iedereen die ons persoonlijk kent zich vast en zeker wel voor kan stellen, hebben we toch tot publicatie besloten, omdat we het idee hebben dat Rob heel goed onder woorden gebracht heeft waar het niet alleen ons, maar ook veel Oase-lezers waarschijnlijk om gaat.

Marianne van Lier en Willy Leufgen,
redactie Oase

in hun studie hadden gezocht kwam hier als vanzelf naar voren - spontaan en van nature. De invloed van het *werken met de natuur* op de menselijke psyche, de positieve en leerzame werking ervan, ook bij mensen met persoonlijke problemen, de sociale betekenis die dit alles bleek te impliceren - het bracht eens te meer aan het licht wat in de studie had ontbroken. Hoe boeiend die op zich ook was geweest. Toen er voor hun een eind kwam aan het werk in Muntendam besloten ze de gevonden draad te blijven volgen! Het plan rijpte om een vergelijkend onderzoek te doen en hun ervaringen te toetsen aan wat er in de andere heemtuinen van Nederland plaatsvond. Ze hoopten allereerst op die manier in contact te komen, en uit te kunnen wisselen, met mensen die vanuit een min of meer gelijke inspiratie werkzaam waren. Daarnaast leek het ze vooral ook interessant de *diversiteit* te bestuderen van vormen en benaderingen, zoals die op diverse plaatsen, en in een steeds verschillende lokale context, tot ontwikkeling waren gekomen - of nog aan het komen waren. In een vrij korte tijd, met name vanaf de late jaren zeventig, waren overal in het land initiatieven tot ontplooiing gekomen - in het openbaar groen, via IVN-afdelingen, onder invloed van onderwijzers of biologieleraars of onder de hand van enthousiaste particulieren. Aan die rijke veelheid en veelzijdigheid bleek al gauw een zelfde natuurlijke samenhang ten grondslag te liggen als die ze ook in hun eigen werk

steeds meer hadden leren ervaren. De essentie van al die heemparken en -tuinen leek die te zijn van *inclusieve vrijheid*: van *vrije ontplooiing* en van *wederzijds respect* - voor planten, dieren en mensen en onder steeds wisselende omstandigheden. In die vrijheid (her)vonden ook mensen allengs zichzelf. En wel in een zeer wezenlijke zin. Door hun toenemende vertrouwdheid met de natuur - met de eigen natuur evenzèer als die van rondom - nam ook een innerlijk vertrouwen toe in natuurlijke processen. En daarmee ontstond, ondanks alle geweld en materiële overmacht rondom, een zekere hoop. In hun praktisch engagement vonden de meeste heemparkbeheerders een hernieuwde energie en een zinvolle levensfunctie. Ze vonden er een zeer persoonlijk spoor. Kwaliteit, dáar gaat het uiteindelijk om. Gehalte. Het meest directe alternatief voor oppervlakkigheid is: persoonlijk *diepte* scheppen. In plaats van bij de pakken neer te zitten en de achteruitgang van de natuur alleen theoretisch, passief en min of meer wanhopig aan te zien kun je, in al het geweld rondom, in alle overmatige abstractie en uitwendigheid, een eigen concreet alternatief ontwikkelen - hoe klein het ook mag wezen. Of beter: hoe klein het ook mag *lijken* voor wie de werkelijkheid slechts weet te bemeten met getal en klok. "Wie één schepsel heeft gered is gelijk te stellen met wie de hele wereld heeft gered," zegt de joodse Talmud ergens. *Ieder* gebaar heeft in die zin gewicht. Wie zelfs een héel klein plekje tot natuurlijke ontplooiing kan helpen brengen diept daarvan de waarde steeds meer uit. Hij kijkt steeds minder naar getallen en naar meetbaarheid, maar verdiept zich steeds meer in hetgeen naar voren komt.

De potentie van een kleine heemtuin, dat wat de beheerders en alles wat de bezoekers er in blijken te vinden is niet in woorden of getallen weer te geven. Niet alleen is zo'n tuin daar zelf te rijk voor, te bewegelijk, maar diepte is in principe peilloos, onbegrensd. En hoe meer toewijding er in het spel is, hoe meer er binnen tot ontplooiing blijkt te komen, hoe hoger het natuurlijk en creatief gehalte is dat zo'n plek kan krijgen, hoe sterker al dat 'onmeetbare' tot

in finesses doorwerkt in de omgeving. Zulke plekken zijn niet alleen effectief vanwege de kwetsbare soorten die ze een refugium bieden, en niet alleen vanwege de heilzame invloed die ze op de mensen kunnen hebben die er werkzaam zijn. Ze hebben ook een symbolische uitstraling binnen de cultuur, ze fungeren als aandachtspunt, als metafoor, en als sociale inspiratiebron. Het is steeds weer frappant hoe weinig uitleg mensen nodig hebben om de potentie, de intenties van dit alles te begrijpen. De mensen dragen, bewust of onbewust, blijkbaar hun eigen natuurlijk en symbolisch referentiekader met zich mee, en heemparken en -tuinen blijken daar niet zelden intensief, *bevestigend* op aan te sluiten. Want hoe kwetsbaar de natuur ons soms ook lijkt, wie met haar weet te werken staat uiteindelijk het sterkst. "De bloemen kunnen ze vertrappen, maar de lente kunnen ze niet tegenhouden," zei de schrijver Marquez. En de dichter Lucebert heeft eens gezegd: "Tegenover de vele mensen die bereid zijn te vernietigen kan de kunstenaar zijn vermogen stellen om te ontroeren." In die zin gaat er van met liefde beheerde tuinen een bijzonder stimulerende en bevrijdende werking uit, ook naar wie niet direct 'deskundig' is of zelfs maar 'iets met plantjes heeft'.

Het spreekt vanzelf, dat aan dergelijke inspiratiepunten, in welke vorm dan ook, binnen de menselijke cultuur

steeds weer een sterke behoefte is - en wel meer naarmate de publieke ruimte en de menselijke benadering een meer onpersoonlijk en uitwendig karakter heeft. Ze fungeren in al hun verdichte en geschakeerde kleinschaligheid als natuurlijke compensatie, als een symbolisch complement, als een onmisbaar kwalitatief tegenwicht binnen een merendeels door kwantiteit beheerste omgeving. Daarmee is nog niets gezegd over de specifieke *vorm* van dit soort dynamische juwelen. Gods huis heeft vele woningen, zegt de bijbel, en zo heeft de natuur ook vele tuinen. Fundamentalisme in welke zin ook is wie de natuur werkelijk volgt vreemd. Die is immers te veelzijdig, te dynamisch, te gelaagd en te multidimensionaal voor welke eenzijdige, eenduidige benadering dan ook.

De Stichting Oase zoals Marianne en Willy die algauw voor ogen kregen - als inspirerend web van onderling aaneengesloten, vogelvrije tuinen - omvat de natuur van zelfregulerende wildernissen, zorgvuldig beheerde hoogveen-tjes, hooilanden en blauwgrasjuwelen, kleinschalige landschapselementen, speelbossen, natuurtuinen, wildeplantentuinen en ecologische moes- of siertuinen, educatieve plantsoenen, schooltuintjes, speelse stadstuinen, balkonbakken en wallekanten tot dakgoten en bemoste bakstenen. En vooral: van alles *daartussen*. Want de natuur loopt door alles heen, in een glijdende schaal

Tijdens een Oase-weekend in heemtuin Rucphen

Foto: Joky Merckens

Ontroerende ontmoetingen

Foto: Joky Merckens

en in een vloeiende gradiënt. De vrije natuur ontglipt per definitie aan sluitende definities en aan vastomlijnde theoriën.

En als integraal element van al die natuurterreinen, parken en tuinen strekt zich daarboven de blauwe hemel uit. Voor Marianne en Willy is het Oase-netwerk open, transparant en communicatief. Het is cosmopolitisch en universeel, en het is regionaal gedifferentieerd en individueel geschakeerd. Het ene proces van de natuur omvat en doortrekt alle differentiatie van de wereld, alle eenmalige patronen; en voorzover de mens natuur is omvat het de cultuur, en elk individu.

Naast alles wat we er van weten en menen te weten blijft de natuur voor ons vooral ook raadsel. Verwondering is al wat overblijft. Ons oordeel is niet meer dan aanzet, en algauw moeten we het overlaten.

Dat open einde is voor Willy en Marianne essentieel. Daarin blijkt de natuur ons altijd weer de baas, en dat schept ruimte voor bescheidenheid, relativering. En daarin opent zich altijd opnieuw een perspectief voor nog weer verdere ontplooiing. De diepte der natuur is peilloos, onbegrensd - binnen en buiten ons. Wie dat beseft, wie daar ontvankelijk voor is werkt niet meer voor zichzelf, maar wil het liefste ruimte scheppen, zonder die bij voorbaat alweer in te vullen. De ruimte vult

zich dan vanzelf opnieuw. In alle vrijheid.

De open ruimte die Stichting Oase in feite vertegenwoordigt wordt steeds weer gevuld met nieuwe initiatieven, nieuwe ontmoetingen. Steeds weer kunnen Willy en Marianne worden verrast door wat er zomaar, spontaan, op hun weg komt, door wat er in hun lijn soms in het veld blijkt te gebeuren. Binnen hun werk hangen geven en krijgen onlosmakelijk en cyclisch samen. De grote betekenis die ze beiden hechten aan vrijheid en natuurlijke ontplooiing wordt gelukkig in hun leven keer op keer beantwoord en in de praktijk bevestigd. De zuivere intenties, de goede wil, de onbevangenheid die mensen soms als van nature kenmerkt is hun eigenlijke inspiratiebron en hun bevestiging. Dat is het ook precies waartoe ze zelf het liefste willen inspireren. Het is hun brandstof en hun eigenlijke beloning.

In eerste instantie lijkt die betekenis vooral immaterieel, maar het is voor hun de essentie van het Oasewerk. En wellicht is de trouw aan dat immateriële, niet te bemeten vrijheidsideaal wel precies wat Oase zo bijzonder maakt - en kwalitatief ook zo succesvol. Wie ziet hoe snel zelfs de meest authentieke idealen in bureaucratische complicaties en abstracties kunnen vastlopen zodra ze raken geïnstitutionaliseerd beseft dat wie het wezenlijk om vrijheid gaat, en om 'vrije natuur', bijna van nature bui-

ten de kaders valt van de steeds wisselende logistieke conventie. Juist de essentie van waarom het gaat dreigt steeds weer stuk te lopen op formulieren en te strakke regelgeving. Dat is de tragiek van de politiek zowel als van wie er naar intentie door gesteund zou moeten worden - en er vaak ook materieel helaas niet buiten kan. Als gezegd is die essentie soms zo bewust immaterieel, dat hij alleen herkend kan worden door een creatieve ambtenaar, die zelf iets van haar inspiratie ondergaat. In feite leven Marianne en Willy met heel hun ontvankelijke, intelligente en hoogst professionele Oase-apparaat, heel hun *persoonlijk alternatief*, al van de aanvang af 'van de lucht'. Dat is voor het bestuur een grote zorg, en er zal, wil het zo wezenlijke, veelomvattende en unieke werk op langere termijn ook doorgang kunnen vinden, zeker een meer duurzame oplossing voor moeten worden gevonden. De energie die ze in al hun inzet investeren is binnen ons sociaal bestel buiten enige proportie en is zonder financiële steun ook niet blijvend vol te houden.

Maar tegelijk is dit bewuste 'van de lucht leven, ondanks alles' misschien ook de oorzaak dat Oase voor velen *hoop* verspreidt. Door hun inzet en zijnswijze zijn Willy en Marianne het levende bewijs, dat het de moeite loont *belangeloos* te zijn, en dat wie dat beseft een vrijheid en bevestiging ervaart die niet aan materie of conventies is gebonden. In een samenleving die op veel punten in toenemende mate afhankelijk lijkt te worden van materiële kwantificatie en uitwendige globalisering lijkt zo'n inhoudelijke levenshouding bijna revolutionair. In werkelijkheid is ze - hoe zeldzaam misschien ook - volstrekt natuurlijk. Voor die *zijnswijze* van Marianne en Willy, in alle eenvoud, zijn we ze al van de aanvang innig dankbaar. Het hele netwerk van Oase wordt er door bepaald, gedragen en geïnspireerd. In wederzijdse, transparante dialoog. En ondanks alles. □

Rob Leopold

Postbus 1414

9701 BK Groningen